

Alþýðusamband Íslands

Velferðarráðherra, ágætu þingfulltrúar og gestir,
velkomin til 40. þings ASÍ.

Nú eru liðin fjögur ár frá hruni og ljóst að íslenskt launafólk hefur mátt þola erfiðan samdrátt í atvinnu og tekjum að ógleymdum niðurskurði í velferðarþjónustunni. Á næstu dögum ætlum við að fara yfir málf lutning okkar og endurskoða baráttumálin. Þingið er æðsta vald Alþýðusambands Íslands og það er í okkar höndum að móta stefnu til næstu ára. Við sem hér sitjum, höfum verið kjörin af félögum okkar sem fulltrúar stéttarfélaganna og landssambanda til þess að leggja okkar af mörkum í þeirri stefnumótun og baráttu fyrir fullri atvinnu, jöfnuði og velferð fyrir alla, undir yfirskriftinni „atvinnu og velferð í öndvegi“.

Hér eru það þið sem ráðið niðurstöðunni og það sem þið hafið til málanna að leggja er mikilvægt. Við höfum reynt að skipuleggja þetta þing með þeim hætti að gera ykkur öllum kleift að hafa áhrif á þá stefnu sem mótuð verður. Þess vegna er mikilvægt að góð þátttaka verði í umræðum og nefndarstörfum. Samfélagið allt gerir kröfu um að þið hefjið upp raust ykkar fyrir hönd þeirra félaga ykkar sem misstu vinnuna, þeirra sem eru á lágum launum, þeirra sem eru beittir órétti og þeirra sem sviptir hafa verið réttindum sínum. Deilið með okkur áhyggjum ykkar og reiði yfir úrræða- og aðgerðaleyzi í atvinnumálum, hárrí verðbólgu, háum vöxtum, erfiðri stöðu atvinnuleitenda og skerðingum á atvinnuleysisbótum. Saman skulum við setja fram hugmyndir og tillögur um það hvernig við teljum að störfum verði fjölgað, hvernig komið verði á stöðugleika, hvernig best verði stutt við bakið á þeim sem hafa verið án atvinnu, hvernig tryggja megi ungu fólki öryggi í húsnæðismálum og hvernig komið verði á meiri jöfnuði í lífeyrismálum.

Ágætu þingfulltrúar,

Ég er þeirrar skoðunar, að íslensk verkalýðshreyfing hafi við erfiðar aðstæður allt frá hruni axlað mikla ábyrgð og sýnt í verki þann árangur sem samstaða okkar getur áorkað. Það er engin launung á því að við völdum að fara aðrar leiðir en margir félagar okkar í Evrópu. Við mótuðum okkur skýra sýn á hvað þyrfti að gera, forgangsröðuðum áherslum okkar og ákváðum að hafa frumkvæði að því að ná breiðri samfélagslegri sátt ólíkra aflu um þá erfiðu aðlögun sem var óhjákvæmileg í kjölfar hrunsins.

Um leið geri ég mér fulla grein fyrir því að þetta hefur verið umdeilt og við gagnrýnd fyrir að hafa ekki valið leið átaka og deilna. Höfum það hugfast, að þegar við skilgreinum hagsmuni launafólks, tókum afstöðu í umdeildum málum, mótum okkur sýn um hvert halda skuli, hvaða málefni við viljum hafa í forgangi og síðan frumkvæði að því að ná þeim í gegn, þá er óhjákvæmilegt að þeir sem vilja fara aðrar leiðir gagnrýni okkur. Við eigum ekki að bera okkur illa undan þeirri gagnrýni, heldur taka á móti henni, ræða hana og rýna og bregðast við ef við teljum hana réttmæta en láta samt ekki hrekja okkur af leið ef við erum ósammála.

Hlutverk okkar á þessu þingi er að leggja sameiginlega mat á það hvort sú leið sem við völdum hefur skilað árangri. Hvort og í hve ríkum mæli okkur tókst að hafa áhrif á kjör og aðstæður félaga okkar og leggja sameiginlega mat á það hvort eitthvað hefði mátt betur fara og hvort þörf sé breyttrar stefnumótunar.

Stærsta og erfiðasta verkefnið í kjölfar hrunsins var að vinna úr þeirri stöðu að ríkið missti ríflega þriðjung tekna sinna og að ríkissjóður var rekinn með yfir 200 milljarða króna halla, halla sem að

óbreyttu hefði leitt til þvílíkrar skuldasöfnunar að framtíð okkar sem sjálfstæðrar þjóðar stóð ógn af. Því var ljóst að við þessu yrði að bregðast, við gætum ekki lagt þessar byrðar á börnin okkar og íslensk verkalyðshreyfing krafðist aðkomu að mótun áætlunar um jöfnuð í ríkisfjármálum. Í viðræðum okkar við stjórnvöld og fulltrúa Alþjóðagjaldeyrissjóðsins settum við fram kröfu um skýra forgangsröðun og tókst að verja betur en ætla hefði mátt mikilvæga og viðkvæma þætti velferðarkerfisins – einkum í heilbrigðis-, trygginga- og menntakerfinu.

Í hruninu settum við okkur m.a. það markmið að verja stöðu þeirra tekjulægstu og leggja grunn að endurreisn kaupmáttar almennra launa. Með kjarasamningunum 2009 og 2011 tókst okkur ekki bara að verja stöðu þeirra tekjulægstu, heldur einnig að sækja fram þannig að nú er kaupmáttur taxtalauna hærri en hann var fyrir hrun. Ég leyfi mér að fullyrða að enginn önnur verkalyðshreyfing í allri Evrópu hefur náð viðlíka árangri.

Ljóst er þó að almenn laun, þ.e. laun þeirra fjölmörgu sem eru á meðallaunum, héldust engan veginn í hendur við hækkandi verðlag og því féll kaupmáttur mikið árið 2008 og 2009. Engu að síður hefur okkur tekist með kjarasamningum að snúa þessari þróun við og nú hefur kaupmáttur meðallauna vaxið þrjú ár í röð. Staðan í dag er því sú, að við höfum endurheimt kaupmáttinn að hluta en eigum samt ennþá langt í land. Það er að mínu mati mikilvægt að halda áfram á þessari braut þar sem saman fer samstaða með þeim tekjulægstu og uppbygging kaupmáttar almennra launa.

Ágætu félagar,

Endurskipulagning á greiðslu- og skuldavanda heimilanna hefur verið fyrirferðamikil í starfi okkar og málflutningi undanfarin misseri. Við töldum aðgerðir stjórnvalda ófullnægjandi og að of lítið kæmi of seint. Við lögðum mikla áherslu á að fá fram breytingar þannig að hægt yrði að takast með trúverðugum og sanngjörnum hætti á við mikinn greiðslu- og skuldavanda heimilanna. Ekki síst þeirra fjölskyldna sem voru í hættu á að missa heimili sín á uppboðum. Krafa okkar var að þetta yrði gert með aðlögun á greiðslubyrði með hagstæðari greiðslu- og lánaskilmálum og beinni afskrift eða lækkun skulda ef með þyrfti. Við kröfðumst þess að gerðar yrðu breytingar á lögum til þess að koma í veg fyrir að rukkarar gætu lagt svimandi háar fjárhæðir á heimili í vanskilum. Krafa okkar er og hefur verið um að treysta rétt fólksins – ekki rukkaranna!

Í skýrslu Seðlabankans um greiðslu- og skuldavanda heimilanna kom í ljós að þau úrræði sem hjálpuðu venjulegu launafólki með miðlungs- eða lágar tekjur mest voru einmitt þau úrræði sem Alþýðusambandið hafði frumkvæði að. Jafnframt sýndi Seðlabankinn frá á að ef farið yrði í svokallaða almenna skuldaniðurfærslu hefði langstærstur hluti þeirra fjármuna farið til tekju- og eignameiri hluta þjóðarinnar á kostnað almennings.

Ekki verður heldur horft framhjá því, að húsnæðismál og húsnæðisöryggi félaga okkar eru í öngstræti. Í marga áratugi tókst verkalyðshreyfingunni að byggja hér upp bæði almennt húsnæðiskerfi og félagslegar lausnir sem gerðu það að verkum að flestum stóð til boða húsnæði fyrir sig og fjölskyldu sína sem almenn laun gátu staðið undir. Svo fór hins vegar að stjórnvöld ýttu fulltrúum verkalyðshreyfingarinnar út úr þessu kerfi og við tók endalaus hringlandaháttur og sífelldar breytingar þar sem hver ráðherra á fætur öðrum vildi setja sitt mark á húsnæðiskerfið. Í dag þegar við erum að glíma við afleiðingar efnahagshrunsins blasir við okkur alvarlegt hrun þessa kerfis. Mikil og þrálát verðbólga hefur keyrt vextina upp í rjáfur og í raun má segja að venjuleg meðalfjölskylda hafi ekki lengur ráð á því að búa í venjulegri meðalíbúð – og þá skiptir engu máli hvort hún leigir hana eða kaupir. Íbúðalánasjóður er í miklum fjárhagsvanda og hefur skákað sig út af húsnæðismarkaðinum með kröfu um meira en 30% álag á þá vexti sem hann fær á markaði – sem þýðir ekkert annað en álag á ungar fjölskyldur sem eru að reyna að koma yfir sig þaki. Ég hef lengi verið þeirrar skoðunar að við þessu þurfi að bregðast, bæði til skemmri og lengri tíma lítið.

Margir hafa einblínt á það, að með því að afnema verðtryggingu muni hagsmunir venjulegs meðaltekju fólks verða tryggðir. Ég er ekki sammála því, málið er miklu flóknara en svo að það verði leyst á einfaldan hátt, en geri mér jafnframt ljósa grein fyrir því að það hefur vakið mikla reiði og gremju í minn garð og okkar hreyfingar. Það er auðvitað miður, og við því verðum við að bregðast

með raunhæfum tillögum um nýtt fyrirkomulag húsnæðislána sem tryggir okkar fólki bæði lægri vexti og meiri stöðugleika í greiðslubyrði en nú er. Staðreyndin er að vandinn liggur í mikilli verðbólgu og háum vöxtum en ekki verðtryggingunni sem slíkri. Því hlýtur það að vera eitt af forgangsverkefnum okkar að móta skýra sín og kröfur um hvernig íslenskt samfélag geti losað sig út úr vítahring verðbólgu og hárra vaxta þannig að íslenskt launafólk fái notið sambærilegra kjara og í þeim löndum sem við viljum helst bera okkur saman við. Alþýðusambandið lagði mikla vinnu í það sl. vetur að greina þennan vanda, hvers vegna vextir á Íslandi væru svo háir að við erum 20 árum lengur að endurgreiða venjulegt húsnæði en félagar okkar í nágrannalöndunum? Við fengum danskan sérfræðing til að koma hingað og kynna fyrir okkur hvernig Danir hafa staðið að fjármögnun íbúðahúsnæðis með langtíma óverðtryggðum skuldabréfum. Þó mestu muni um stöðugleika þeirra gjaldmiðils, er ljóst að hægt er að ná vöxtum hér á landi verulega niður með meiri festu í stjórn gengis- og peningamála og breyttu fyrirkomulagi almennra húsnæðislána. Það er okkar hlutverk að berjast fyrir slíkum lausnum – lausnum sem lækka vexti okkar félaga í raun og veru!

Ágætu þingfulltrúar,

Við höfum á undanförunum árum náð að gjörbylta allri hugsun og nálgun varðandi virkar vinnumarkaðsaðgerðir og þjónustu við atvinnuleitendur. Okkur hefur tekist að ná fram stórauknum framlögum til slíkra aðgerða. Þannig hefur ekkert annað land í Evrópu á tímum aukins atvinnuleysis lengt tímabil atvinnuleysisbóta úr þremur árum í fjögur eins og við náðum fram á meðan versta holskeflan eftir hrunið gekk yfir. Nýverið settum við í gang tilraunaverkefni um aukna þjónustu við atvinnuleitendur í samstarfi við Samtök atvinnulífsins með stofnun Starfs – vinnumiðlunar og ráðgjafar, þar sem stéttarfélögin verða þungamiðja samskipta og þjónustu við atvinnuleitendur. Við erum þegar farin að finna fyrir jákvæðum viðbrögðum félagsmanna vegna aukinnar þjónustu og athygli sem þeir finna fyrir.

Ég vil einnig nefna stofnun og uppbyggingu Virk starfsendurhæfingarsjóðs og þeirrar þjónustu sem hann veitir. Á sama tíma og þjóðfélagið fór í gegnum tímabil erfiðrar aðlögunar ríkisfjármála og niðurskurð á flestum sviðum tókst okkur með kjarasamningi við atvinnurekendur að leggja grunn að nýju og heilsteyptu kerfi starfsendurhæfingar. Einnig í þessu kerfi eru stéttarfélögin þungamiðjan í því að aðstoða og auðvelda félagsmönnum okkar að ná aukinni starfsgetu eftir áföll. Framan af máttum við sitja undir mikilli gagnrýni og ásökunum um einkavæðingu en með samstöðu og staðfestu héldum við ótrauð áfram og létum ekki slá okkur út af laginu. Af því tilefni vil ég áréttta að við erum og höfum einlæglega verið á móti því að markaðsvæða velferðarþjónustuna. Ég vil einnig minna á að stéttarfélögin eru samfélagslegt afl sem starfar á forsendum fólksins okkar en ekki fjármagnsins og þjónusta þeirra á því ekkert skylt við einkavæðingu velferðarþjónustunnar í landinu. Árangurinn hefur heldur ekki látið á sér standa og við erum þegar farin að sjá afrakstur þessarar uppbyggingar þar sem ýmist er komið í veg fyrir að félagsmenn okkar falli af vinnumarkaði eða þeim komið að nýju til starfa. Í dag ríkir að mínu mati meiri sátt um þetta kerfi en gerði í upphafi. Staða þess hefur verið lögfest og aðrar þjóðir farnar að fylgjast með þessari uppbyggingu af miklum áhuga, sérstaklega hlutverki aðila vinnumarkaðarins.

Það er líka ljóst að á tímum þrenginga á vinnumarkaði reynir meira á réttindi og réttarstöðu launafólks. Því höfum við bæði hér á landi og í samstarfi við félaga okkar á Norðurlöndunum og í Evrópu lagt mikla áherslu á að berjast gegn hvers kyns félagslegum undirboðum og svartri atvinnustarfsemi. Krafan okkar er; Einn réttur – ekkert svindl! Í tengslum við kjarasamninga okkar í júní 2009 og aftur í maí 2011 tókst okkur að þoka áfram ýmsum réttindamálum, bæði í gegnum kjarasamningana sjálfa en einnig með lagabreytingum þar sem við hefur átt. Við höfum þróað íslenska vinnumarkaðsmódelið með samblandi kjarasamningsbundinna réttinda með stuðningi lagasetningar á þann hátt að okkur hefur að sumu leyti tekist betur en víðast hvar í Evrópu að standa vörð um réttindi útsendra starfsmanna og starfsmanna starfsmannaleiga. Með nýlegu lagafrumvarpi velferðarráðherra verða þeim tryggð sömu kjör og gilda í þeim fyrirtækjum sem þeir í reynd starfa fyrir.

Við höfum síðan haldið ótrauð áfram að glíma við það mikla óréttlæti sem felst í kynbundnum launamun og lýst óánægju okkar með hversu hægt gengur að ná fram baráttumálum okkar um aukin kynbundin launajöfnuð. Við höfðum frumkvæði að því í kjarasamningunum í febrúar 2008 með samkomulagi við atvinnurekendur að stefnt skyldi að gerð sérstaks jafnlaunastaðals þar sem lagðar yrðu fram vottaðar leiðir um það með hvaða hætti fyrirtæki og stofnanir gætu grundvallað launaákvæðanir sínar á meiri jafnrétti. Á ársfundi okkar þann 24. október – á baráttudegi kvenna – sama ár undirritaði Grétar Þorsteinsson fyrrverandi forseti samkomulag við Samtök atvinnulífsins og félagsmálaráðherra um gerð slíks staðals. Nú hefur þessi staðall séð dagsins ljós, en hann var kynntur í júní sl. og er nú til umsagnar. Ljóst er að hér höfum við tekið mikilvægt frumkvæði og það eru miklar væntingar bundnar við innleiðingu þessa staðals. Við munum í samstarfi við atvinnurekendur vinna að sérstöku kynningarefni til þess að tryggja víðtæka notkun hans og freista þess að ná meiri árangri í glímunni við kynbundið launamisrétti.

En ágætu þingfulltrúar,

Þó vel hafi tekist á ýmsum sviðum er ljóst að margt hefur farið úrskeiðis m.v. þær forsendur og væntingar sem við lögðum til grundvallar, einkum á sviði efnahags- og atvinnumála. Langþráð markmið okkar um stöðugleika, lága verðbólgu og lága vexti hafa ekki náðst. Þvert á móti er veik staða krónunnar aftur orðinn orlagavaldur um afkomu okkar og öryggi. Í nýlegri skýrslu Seðlabanka Íslands eru valkostir okkar um fyrirkomulag gengis- og peningamála reyfaðir. Ljóst er að af þeim kostum sem til umræðu hafa verið koma í rauninni aðeins tveir til greina; þátttaka í breiðari myntsamstarfi við aðrar þjóðir, og er samstarfið við Evrópuþjóðir en upptaka evru þar nærtækast eða áframhaldandi sjálfstæð peningastefna með eigin mynt. Hinni síðari fylgir að líklegt er að við verðum að takmarka verulega frelsi til fjármagnsflutninga og halda vöxtum nokkuð hærra en í helstu nágrannaríkjunum.

Okkar krafa til gengis- og peningastefnunnar er, að hún leggi grunn að stöðugleika, lágri verðbólgu og lágum vöxtum. Niðurstaða Seðlabankans er sú að því verði vart náð með litlum fljótandi gjaldmiðli. Vandinn er að það er of snemmt að segja til um hvor þessara leiða við eigum að fara eða getum farið því við vitum einfaldlega ekki hvaða kostum við stöndum frammi fyrir. Því er að mínu viti mikilvægt að ljúka viðræðunum um aðild okkar að ESB og freista þess að ná sem bestum samningi fyrir þjóðina. Þegar slíkur samningur liggur fyrir getum við lagt mat á kosti þess og galla út frá hagsmunum launafólks en á endanum er það þjóðin sem mun eiga síðasta orðið í bindandi þjóðaratkvæðagreiðslu.

Ég hef haldið því fram að á tímum óvissu og samdráttar er það ekki skynsamlegt að takmarka valkostina, en að sama skapi er alveg ljóst að þjóðin þarf að finna lausn á vanda okkar gengis- og peningamála á allra næstu mánuðum. Lausn sem er hvoru tveggja í senn raunhæf og til þess fallin að auðvelda okkur að ná markmiðum okkar um aukna atvinnu og velferð en geti jafnframt verið mikilvægt veganesti í framtíðarskipan þessara mála.

Núna stöndum við frammi fyrir því að reyna mun á gengis- og veðlagsforsendum kjarasamninga en slíkt hefur ekki gerst síðan 2001 og þar áður 1992. Ég hef verulegar áhyggjur af því að ýmsir embættis- og stjórnálamenn halda því fram að halda verði gengi íslensku krónunnar veiku næstu árin til að auka afganginn af viðskiptunum við útlönd. Ég hef sagt það áður að ég enga trú á því að þessi stefna geti verið grunnur að einhverri sátt í þessu samfélagi, því með henni verður kaupmætti okkar haldið niðri til að gera eigendum aflandskróna, sem hér sitja í höftum, kleift að fara heim með aurana sína. Þá fyrst værum við farin að greiða skuldir óreiðumanna, ef kaupmætti þjóðarinnar verður haldið niðri með þessum hætti.

Hér verður því að finna einhvern annan grundvöll – einhverja aðra lausn – sem hægt verður að sameinast um á breiðum grundvelli. Veik staða krónunnar og sveiflur í genginu hefur leitt til mikillar verðbólgu sem ógnar forsendum kjarasamninga. Munum að þegar ekki er samstaða um gengisfestu og lága verðbólgu, og fyrirtæki og opinberir aðilar freistast til þess að leysa úr sínum vanda með því

að velta hækkunum yfir á launafólk er alveg ljóst að það er okkar hlutverk að spyrna á móti og krefjast réttmætra leiðréttinga – jafnvel svo að til átaka á vinnumarkaði kunni að koma!
Höfum það hugfast að fljótandi gengi krónunnar hefur frá því að hún var tekin upp árið 2001 verið orsök hagsveiflna en ekki jöfnun þeirra þeirra og mótvægi. Þrátt fyrir gjaldeyrishöftin hefur fljótandi króna í höftum sveiflast svo mikið að verðbólgan og umfram allt verðbólguvæntingarnar eru nú á bilinu 5-6% til næstu 5 eða 10 ára.

Ég er þeirrar skoðunar að við þessar aðstæður eigum við að freista þess að taka aftur upp fastgengisstefnu líkt og við gerðum við gerð þjóðarsáttarsamninganna. Sú fastgengisstefna gerði okkur mögulegt að ná tókum á áralöngu tímabili óstöðugleika og ójafnvægis í efnahags- og atvinnulífi okkar. Frá þessari stefnu urðum við hins vegar að hverfa um aldamótin þegar óábyrg hagstjórn lagði grunn að spákaupmennsku með krónuna. Við verðum að horfast í augu við þá staðreynd, að það verður ekki hægt að afnema gjaldeyrishöftin í bráð því áhættan sem slíkum tilraunum fylgir gagnvart íslensku launafólki er svo alvarleg að ég trúi því ekki upp á neinn stjórn málaflökk að reyna slíkt við ríkjandi aðstæður. Tillögur Seðlabankans að þjóðhagsvarúðartækjum mun auðvelda okkur núna að halda genginu föstu og það er mín sannfæring að slík gengisfesta mun gera okkur mun betur kleift að koma á stöðugleika í okkar efnahags- og atvinnulífi með lægri verðbólgu og lægri vöxtum. Ég tel að það sé mikill stuðningur við það innan okkar raða að við höfum frumkvæði að því að finna leiðir sem leitt geti til þess að íslenskt launafólk búi við stöðugleika, stöðugleika þar sem við getum verið viss um að það sem við semjum um skili sér þegar upp er staðið. Að sama skapi er ljóst að við förum ekki ein eftir því einstigi því atvinnurekendur og stjórnvöld verða að feta það með okkur. Gleymum því ekki, að ef ekki tekst að vinna bug á verðbólgunni munu vextir áfram verða í hæstu hæðum. Það ýtir undir ójöfnuð og misskiptingu og mun koma í veg fyrir að ungt fólk og fólk með lágar eða miðlungstekjur geti fengið öruggt húsaskjól fyrir sig og sína fjölskyldu og að mun einnig hindra eðlilegan vöxt í atvinnulífinu.

Góðir þingfulltrúar,

Þrátt fyrir að margt hafi áunnist og mörgu hafi verið hrundið í gang af því sem stjórnvöld lofuðu liggur ljóst fyrir að ríkisstjórn og Alþingi hafa ekki og ætla ekki að standa við öll sín fyrirheit sem félagsmönnum okkar voru gefin við gerð kjarasamninga. Þar á ég m.a. við hækkun bóta til framfærslu þeirra sem sannarlega bera hvað minnst úr bitum í þessu landi en einkum og sér í lagi á ég við framtaks- og aðgerðaleysi í atvinnumálum. Þetta hefur hamlað því að við næðum mikilvægum markmiðum okkar um aukna atvinnu og tekjur félagsmanna okkar og hamlað gegn því að leggja mætti grunn að auknum gjaldeyrstekjum til að geta tekist á við skuldavanda þjóðarinnar. Þetta hefur valdið mikilli reiði í garð ríkisstjórnarinnar – reiði sem vafalaust mun hafa mikil áhrif við endurskoðun kjarasamninga og í komandi Alþingiskosningum í vor.

Það er með öllu óþolandi að í stað þess að sameinast um þessi mikilvægu verkefni verðum við vitni að sefjun meðal stjórnmalamanna þegar kemur að umræðu og afstöðu til atvinnuástandsins. Reynt er kerfisbundið að gera lítið úr vandanum, einblína á tölur um fjölda þeirra sem eiga bótarétt fremur en raunverulegan fjölda þeirra sem eru að leita að vinnu eða þeirra sem hafa þurft að flytja frá fjölskyldum sínum til annarra landa til að sjá þeim farborða. Það er staðreynd að við misstum næstum 20 þúsund störf í hruninu og það hefur lítið gengið að vinna það tap til baka. Á meðan þúsundir félaga okkar eru án atvinnu og á meðan einstaka aðildarfélög okkar eru að berjast við þá stöðu að allt að fimmtungur félagsmanna er án atvinnu eins og í mínu gamla félagi Verkalýðs- og sjómannafélaginu í Keflavík og nágrenni, megum við hvergi hnika frá kröfu okkar öfluga atvinnusköpun og fulla atvinnu.

En af hverju leggjum við svona mikla áherslu á standa saman baráttunni við atvinnuleysið góðir félagar? Svárið liggur í því að atvinnuleysi er óásættanlegt fyrir persónulega, félagslega og fjölskyldulega stöðu félaga okkar og fátt er mikilvægara en að við stöndum með þeim í þessari baráttu með því m.a. að berjast fyrir aukinni atvinnu og sanngjörnum bótarétti. Síðan er einnig ljóst að þegar atvinnuleysið eykst, þegar atvinnuleysisbætur eru skertar og þegar ráðningarformið verður ótraust þá aukast völd atvinnurekenda. Það er því okkar sameiginlega hlutverk að vinna gegn

atvinnuleysinu, þannig treystum við stöðu launafólks og þannig eflum við verkalýðshreyfinguna til þess að vera eðlilegt mótvægi við atvinnurekendur og ríkisvald.

Eitt mikilvægasta úrlausnarefni sem við stöndum frammi fyrir, bæði sem samtök og sem þjóð, er að efla og treysta íslenskt atvinnulíf. Við verðum að auka skilning á því að öflug og framsækin atvinnustarfsemi er mikilvæg forsenda þess að hægt sé að skapa atvinnu fyrir alla og góð störf. Það er aðeins með þróttmiklum og framsæknum fyrirtækjum sem fá að starfa á traustum grunni sem við getum lagt traustann grunn undir velferðarsamfélag með öflugu menntakerfi og góðri heilbrigðis- og velferðarþjónustu og afkomuöryggi fyrir alla. Við eigum því að hafa frumkvæði að því að þannig grunnur verði til og sameina ólík öfl í þessu samfélagi um slíka sýn.

Það hefur verið skoðun Alþýðusambandsins að við eigum að nýta þá miklu framtíðarmöguleika sem þessi þjóð hefur til að byggja upp öflugt atvinnulíf á sjálfbærum grunni – á grænni ímynd. Við höfum lengi lagt áherslu á að nýta beri hreinar orkulindir okkar í glímunni við þá miklu vá sem heimurinn stendur frammi fyrir í loftslagsmálum. Við höfum lengi benti á möguleika okkar í fullvinnslu umhverfisvænna og hreinna matvæla frá okkar dýrmæta sjávarútvegi og landbúnaði. Vannýtt tækifæri í heilsársferðarþjónustu þar sem saga okkar og náttúra fléttast saman blasa við. En til þess að nýta þessi tækifæri verðum við að tryggja okkur betri aðgang að mörkuðum fyrir fullunnar afurðir og við verðum að fjárfesta í innviðum okkar samfélags. Með því að grípa þessi tækifæri getum við mætt þörfum samtímans um aukna atvinnu og tekjur án þess að draga úr möguleikum komandi kynslóða.

Til þess að svo megi verða þurfum við öflugt menntakerfi sem styður við þessa stefnu og sem tryggir jafnframt öllum góða grunnmenntun og tækifæri til að viðhalda henni til þess að geta tekist á við ný og breytt verkefni. Þetta kallar á auknar áherslur á skapandi greinar og nýsköpun, eflingu verk- og tæknináms á fjölmörgum sviðum og á öllum stigum. Jafnframt er nauðsynlegt að jafna stöðu verk- og tæknináms gagnvart bóknámi þannig að slíkt nám sé raunhæfur og eftirsóknarverður kostur, jafnt fyrir ungmenni og þá sem komnir eru út á vinnumarkaðinn.

Öflugt og framsækið atvinnulíf þarf einstaklinga með menntun og færni til að takast á við þau verk sem þarf að vinna. Á sama tíma er meira en þriðjungur vinnumarkaðarins án viðurkenndrar framhaldsmenntunar. Með samningum okkar við atvinnurekendur og með samskiptum við stjórnvöld hefur okkur tekist að auka verulega framlög til fullorðinsfræðslu og starfsmenntamála.

Fræðslusjóðirnir okkar hafa verið festir í sessi með kjarasamningum og hlutverk þeirra og svigrúm aukið. Samstaða hefur náðst um þá kröfu okkar og markmið að ekki verði meira 10% af launafólki á vinnumarkaði án viðurkenndrar framhaldsmenntunar. Ég hef lengi haldið því fram að þetta sé bæði brýnasta og stærsta menntaátak sem þjóðin hefur staðið frammi fyrir. Nú eru liðin fjögur ár síðan við settum þessi markmið og okkur miðar allt of hægt því það er ljóst að það þarf að bjóða tugþúsundum félaga okkar menntunarúrræði við hæfi. Slíkt kallar á mikla fjármuni og það er okkar að hafa frumkvæði að því hvernig þetta verði gert og tryggja jafnframt örugga aðkomu fræðslustofnana okkar. Við verðum að gera því fólki sem hætti námi af einhverjum ástæðum kleift að sækja sér menntun – og höfum það í huga að þetta er að langstærstum hluta okkar félagsmenn og því er verkefnið okkar. Þetta er ekki bara mikilvægt út frá þröngum hagsmunum atvinnulífsins heldur er þetta jafnframt mikilvægt framlag til aukins lýðræðis, jafnréttis og jafnaðar í samfélaginu – að allir geti tekið þátt í okkar þjóðlífi!

Góðir þingfulltrúar,

Á þessu þingi leggjum við fram endurskoðaða stefnu okkar í lífeyrismálum, en að þeirri endurskoðun hefur verið unnið um nokkurra ára skeið m.a. með fjölmennu málþingi á Selfossi og víðtæku samráði við aðildarsamtök okkar. Jafnframt liggur nú fyrir ítarleg skýrsla þeirrar óháðu rannsóknarnefndar um stöðu lífeyrissjóðanna í kjölfar efnahagshrunsins sem ríkissáttasemjari skipaði. Ársfundur Alþýðusambands Íslands hafði frumkvæði að þessari úttekt og samþykkt stjórn Landssambands lífeyrissjóða að hrinda þessu í framkvæmd. Megin niðurstöður nefndarinnar voru, að þrátt fyrir mikið áfall stæði lífeyriskerfið á traustum stöðum, en setti jafnframt fram tillögur um úrbætur. Ég er þeirrar

skoðunar að afar mikilvægt sé fyrir okkur að draga lærdóm af þeirri reynslu sem efnahagshrunið 2008 færði okkur. Ábyrgð okkar liggur í því að viðhalda því sem vel hefur verið gert og gera nauðsynlegar endurbætur og umbætur á þeim sviðum þar sem þess er þörf. Markmiðið hlýtur að vera að hér eftir sem hingað til að tryggja sem best lífeyrisréttindi fyrir launafólk þessa lands í nútíð og framtíð. Í þeirri viðleitni okkar alveg eins og í öðrum baráttumálum fyrir bættum kjörum er það grundvallarhugsjón okkar að sameinað afl tryggi félögum okkar ætíð betri árangur.

Alþýðusambandið hefur um langa hríð lagt áherslu á að lífeyrisréttindi á almenns launafólks verði jöfnuð á við réttindi opinberra starfsmanna. Að þessu verkefni hafa öll heildarsamtök launafólks á vinnumarkaði nú unnið í samstarfi við gagnaðila okkar og er það mitt mat að við höfum sameiginlega náð lengra með þessar áherslur en nokkurn tímann áður. Verulegur árangur náðist í kjarasamningunum okkar í maí á síðasta ári, þar sem okkur tókst að fá atvinnurekendur til að fallast á að jöfnun lífeyrisréttinda verði upp á við, m.a. með samkomulagi um hækkun framlaga atvinnurekenda í áföngum frá 2014-2021 í 11,5%. Hingað til hafa atvinnurekendur lagt áherslu á að þessi jöfnun eigi að miðast við þau réttindi sem gilda fyrir almennt launafólk en ekki opinbera starfsmenn.

Samkomulag þetta er háð þeim fyrirvara af hálfu Samtaka atvinnulífsins, að samkomulag náist milli samtaka opinberra starfsmanna og stjórnvalda um sjálfbærni opinbera lífeyriskerfisins, en slíkt samkomulag liggur ekki fyrir. Á núverandi stundu ríkir því nokkur óvissa um það hvort okkur tekst þetta. Ég hef haldið því fram að það sé mikilvægt innlegg í þær erfiðu viðræður að samstaða sé um mikilvægi þess að standa vörð um áunninn réttindi í lífeyriskerfi opinberra starfsmanna. Af hálfu Alþýðusambandsins er lögð áhersla á mikilvægi þess að öll verkalýðshreyfingin standi saman um kröfuna um jöfnun lífeyrisréttinda og að hreyfingin beiti sér sameiginlega fyrir breytingum á almannatryggingum sem verulega komi til móts við þá einstaklinga, sem byggt hafa upp réttindi í lífeyrissjóðum.

Kæru félagar,

Ég geri mér fulla grein fyrir því að margar af þeim ákvörðunum og útfærslum sem ákveðnar hafa verið á síðustu árum á Alþingi og í stjórnvöldum hafa verið umdeildar en að sama skapi er ég þess einnig fullviss að ef við hefðum ekki beitt okkur hefði niðurstaðan orðið önnur og félagsmönnum okkar erfiðari. Ég tel því að verkalýðshreyfingin hafi í öllum aðalatriðum staðist þolraunir síðustu ára og unnið launafólki mikið gagn. Það er reyndar svo að það er víða eftir því tekið hversu vel okkur hefur tekist að verja bæði stöðu launafólks og þess velferðarkerfis sem við höfum með samstöðu okkar átt svo ríkan þátt í að búa til. Nú þegar við sjáum fyrir endann á erfiðri aðlögun ríkisfjármála er það krafa okkar að hafin verði vinna við endurreisn velferðarkerfisins til þess horfs sem það var í fyrir hrún og helst gera enn betur. Um það ætlum við að fjalla á þessu þingi og setja fram skýra sýn á forgangsverkefni.

Ég tel mikilvægt að umræðurnar á þinginu einkennist af framtíðasýn og lausnum þegar við ræðum okkar mál. Við erum hér saman komin til að gera það sem við getum til að hreyfa við hlutunum, að móta framtíðina eftir okkar hugmyndum og hagsmunum, til að ná því sem við öll höfum trú á – sjálfbæru atvinnulífi og fullri atvinnu, samfélagi þar sem jafnrétti og jöfnuður ríkir og samfélagi þar sem virðing er borin fyrir öllum og allir hafa tækifæri til þess að njóta sín. Til þess þurfum við sterka verkalýðshreyfingu! Verkalýðshreyfingu sem er bein í baki og stendur saman sem ein heild. Höfum það hugfast að það er í samstöðunni sem afl okkar verður að veruleika og það er með samstöðunni sem við getum breytt þessu samfélagi til heilla fyrir vinnandi fólk.

Með þessum orðum segi ég 40. þing Alþýðusambands Íslands sett og óska okkur öllum velfarnaðar í störfum þess.